

Dejavniki pri odločanju za poklic medicinske sestre

Znanstveni članek

UDK 331.54:616-083

KLJUČNE BESEDE: zdravstvena nega, poklicna identiteta, poklic, odločanje, izbira poklica

POVZETEK - Zdravstvena nega postaja v zadnjih petdesetih letih vse bolj profesionalna, zato je pomembno razumeti dejavnike, ki posameznika privedejo do tega, da se odloči za ta poklic. V članku je predstavljena raziskava, katere namen je bil identificirati ključne dejavnike, ki so študente zdravstvene nege spodbudili, da so se odločili za poklic v zdravstveni negi. Na podlagi predhodnih raziskav so avtorji oblikovali vprašalnik, ki s pomočjo odprtih in zaprtih vprašanj ugotavlja dejavnike, povezane z izбором poklica, zadovoljstvo z izbranim poklicem ter čas odločitve za ta poklic. V raziskavi so sodelovali študenti zdravstvene nege prvega in tretjega letnika dodiplomskega študijskega programa zdravstvena nega. Kot najpogostejši dejavnik, ki je spodbudil študente zdravstvene nege, da so se odločili za ta poklic, je »možnost dela z ljudmi« in »možnost skrbeti za druge«. Oba dejavnika odražata skrbstveno noto poklica. Zadovoljstvo anketiranih študentov glede izbire poklica odraža trdnost prepričanja le-teh v pravilnost svoje odločitve. Zdravstvena nega je tudi po percepcijah sodobne generacije stroka, katere temelj so skrbstveni dejavniki.

Scientific article

UDC 331.54:616-083

KEY WORDS: nursing care, professional identity, profession, decision elements, profession choice theory

ABSTRACT - In the last fifty years, nursing care is moving from occupation to profession, therefore it is important to understand the factors that lead individuals to choose a profession in nursing care. The article presents a study, in which qualitative and quantitative approach to data collection was used. Based on previous research, the authors designed a questionnaire, with open and close-ended questions. The questionnaire includes questions, related to the choice of nursing care profession, satisfaction with the chosen profession, and time of decision for the profession. The sample included students of the first and third year of undergraduate Nursing Care study programme. The most common factors that encourage nursing students to decide for nursing as a career are »possibility for working with people« and »the opportunity to care for others«. Both factors stress the caring dimension of the profession. Satisfaction of surveyed students regarding the choice of their profession indicates the strength of beliefs in the correctness of students' career decision. Contemporary generations of nursing students perceive nursing as profession with care as a fundamental dimension.

1 Uvod

Poklic ali profesija? Poklicna vloga ali profesionalna identiteta? Zdravstvena nega je uporaben primer za odgovor na zastavljeno vprašanje. Zgodovinsko gledano je zdravstvena nega dramatično spreminjala kolektivno poklicno identiteto (Goodrick in Reay, 2010). V sredini 50-ih let prejšnjega stoletja je imel poklic medicinske sestre status pomočnice zdravnika (Goodrick in Reay, 2010). V zadnjem obdobju pa se je status poklica spremenil - medicinske sestre so samostojne pri izvajanju profesionalnih nalog in vlog v okviru zdravstvene oskrbe (Kalisch in Kalisch, 2004). Poklic je smiselno zaokrožena celota znanja, sposobnosti, spretnosti in navad, ki posamezniku omogočajo, da opravlja dela in naloge določene zahtevnosti na nekem specifičnem po-

dročju dela (Jereb, 1998). Iz poklica posameznik razvije poklicno identiteto in profesionalno vlogo. Chreim in sod. (2007) povzemajo različne avtorje in utemeljujejo, da sta poklicna identiteta in poklicna vloga dve plati iste medalje. Posameznik proaktivno išče spremembe v vlogi, tako da se vloga bolje ujema z njegovo identiteto, na drugi strani lahko sprememba vloge povzroči osebni razvoj, ki s spreminjanjem osebnih značilnosti vpliva tudi na spremembo poklicne identitete. Vloga in identiteta se razvijata interaktivno, vloga je pogled navzven v interakcijo poklica z okoljem, medtem ko identiteta predstavlja pogled navznoter - na samoopredelitev poklica in njegove identitete. Posameznik, ki ima ustreznejšo predstavo o poklicu, je v prednosti, saj lažje razvija poklicne interese (Jirwe in Rudman, 2012). Poklicne odločitve posameznika so po ugotovitvah Čerče in Pečjak (2007) povezane z načinom posameznikovega odločanja. Težje se za poklic odločijo posamezniki, ki svoj stil odločanja ocenjujejo kot panični, impulziven ali izogibajoč. Prav tako avtorici opozarjata na komponento zaznane samoučinkovitosti, ki je s poklicnim odločanjem negativno povezana. Slabša kot je zaznana samoučinkovitost, težje se posameznik odloča za poklic.

Med pomembne dejavnike poklicnega odločanja Cohen-Scali (2003) uvršča: družino, socialne izkušnje, izobrazbo in poklicne izkušnje. Za razvoj poklicne identitete pa je treba upoštevati še dve dimenziji: specializacijo za delo in specializacijo z delom (Cohen-Scali, 2003). Po Hollandu (1997) izbira poklica ne pomeni le vrste dela, ki ga posameznik opravlja, temveč predstavlja določen družbeni položaj, družbeno vlogo in ne nazadnje stil življenja v celoti. Odločanje za poklic determinira širok spekter dejavnikov, ki jih v grobem lahko uvrstimo v psihološke (dispozicijski, dinamični in razvojni vidik), sociološke in ekonomske dejavnike (Rousseau in Venter, 2009). V ospredje odločanja o izbiri poklica Hozjan (2010) postavlja posameznika (povzeto iz psiholoških teorij), ki se znajde v točno določenem kulturnem okolju, kjer se oblikujejo njegove osebne želje, motivi in sposobnosti. Le-ti pa ključno vplivajo na oblikovanje posameznikove odločitve za poklic, kot tudi za odločanje na drugih življenjskih področjih.

Zdravstvena nega je poklic v zdravstvu, ki je primeren tako za moške kot za ženske (College of Nursing and Health Innovation, 2012). Številne študije o motivih, ki vplivajo na izbor poklica v zdravstveni negi, so pokazale, da sta najpogostejša želja po »pomoči drugim« in po »delu z ljudmi«. V študiji, ki sta jo izvedla Jirwe in Rudman (2012) je 75 % študentov navedlo željo pomagati drugim kot najpomembnejši vzrok za izbiro poklica. To dejstvo lahko povežemo z ugotovitvami Mei-Hsien in Li-Chou (2006), ki menita, da je skrbstvena filozofija temelj zdravstvene nege. Skrb daje posebno vrednost in dušo poklicu medicinske sestre (Mei-Hsien in Li-Chou, 2006). Med identificiranimi dejavniki odločanja za poklic v zdravstveni negi avtorji navajajo tudi: zanimivost dela in možnost dela na različnih področjih (Jirwe in Rudman, 2012), fleksibilen urnik, odgovornost, samostojnost, varnost zaposlitve (Newton in sod., 2009), osebna izkušnja z zdravstvenimi delavci ali zdravstveno ustanovo, vzor v družini, ekonomski status družine (Klančnik, 2003). Raziskava, opravljena v Iranu (Zamanzadeh in sod., 2013), identificira naslednje ključne dejavnike odločanje moških za poklic v zdravstveni negi: (i) šolanje predstavlja pridobitev univerzitetne izobrazbe,

(ii) podpora s strani družinskih članov in prijateljev, (iii) poklic omogoča karierno napredovanje in (iv) zanesljivost delovnega mesta. Eley in sod. (2010) so na vzorcu 272 zaposlenih medicinskih sester in 259 študentov zdravstvene nege ugotovili tri temeljne dejavnike pri odločanju za poklic medicinske sestre in študij zdravstvene nege: (i) zanimivo delo, (ii) možnost skrbeti za druge in (iii) možnost delati z ljudmi. Kersten in sod. (1991) so med najbolj pogostimi razlogi za izbor študija in poklica v zdravstveni negi navedli: (i) negovanje (angl. nurance), (ii) čustvene potrebe, (iii) možnosti zaposlitve, (iv) finančne ugodnosti in (v) zanimanje za znanost. Price (2008) ugotavlja, da so za študente najpomembnejši vir oblikovanja podobe o zdravstveni negi ter vir vpliva na izbor poklica medicinske sestre same. Pregled dosedanjih raziskav pokaže, da so dejavniki pri odločitvi za poklic v zdravstveni negi večplastni (posameznik; neposredno družinsko okolje; družba) in več razsežnostni (skrb za ljudi; zanimivost dela; možnosti, ki jih delo omogoča). Predstave o poklicu, ki naj bi ga posameznik opravljal po zaključenem študiju, so pomemben element razvoja poklicnih vlog in poklicne identitete. Poznavanje dejavnikov odločanja za poklic pa nam omogoča sklepanje o predstavah, ki jih študentje imajo o poklicu, za katerega so se z izborom študija odločili. Namen raziskave je predstaviti (opisati in razložiti) dejavnike in vzode, ki vodijo posameznike pri odločanju za poklice v zdravstveni negi. Kot vodilo raziskave smo si zastavili naslednji raziskovalni vprašanja:

- R1 Kateri dejavniki vplivajo na posameznikovo odločitev za poklic v zdravstveni negi?
- R2 Ali so študenti prvega in tretjega letnika študijskega programa prve stopnje zdravstvena nega zadovoljni z izbiro poklica?

2 Metode

Pri izvedbi raziskave smo, v skladu z namenom in zastavljenimi raziskovalnimi vprašanji, uporabili deskriptivni raziskovalni pristop. Pri pridobivanju podatkov smo uporabili mešani, kvalitativni in kvantitativni pristop.

2.1 Opis instrumenta

Kot inštrument za zbiranje podatkov smo uporabili vprašalnik. Vprašalnik je vključeval tri dele: vprašanja odprtega tipa o dejavnikih in zadovoljstvu z izbiro poklica, vprašanja zaprtega tipa (lestvico dejavnikov poklicnega odločanja) in demografska vprašanja.

Prvi del je zajemal odprta vprašanja, na katera so udeleženci odgovarjali prosto:

- Zakaj ste se odločili za poklic v zdravstveni negi?
- Kateri dejavniki so vplivali na vašo odločitev za poklic v zdravstveni negi?
- Ali ste do sedaj zadovoljni z izbiro poklica?

Kvalitativni pristop k zbiranju podatkov je usmerjen v pridobivanje »vsebinsko bogatih opisov« (Vogrinc, 2008, str. 108), ki so do določene mere vedno individualno specifični. Kot metodo ugotavljanja kakovosti rezultatov kvalitativnega raziskovanja

pa se najpogosteje uporablja metoda triangulacije, ki temelji na različnih metodah preučevanja istega raziskovalnega problema (Vogrinc, 2008), z namenom ugotavljanja veljavnosti inštrumenta.

V pričujoči raziskavi smo triangulacijo izvedli z aplikacijo lestvice v sklopu drugega dela vprašalnika. Drugi del inštrumenta je vključeval lestvico z osemnajstimi dejavniki odločanja za poklic (npr. delo je zanimivo; možnost skrbeti za druge), ki so povzeti in prilagojeni za slovensko populacijo, na podlagi inštrumenta avtorjev Eley in sod. (2010). Udeleženci so prejeli navodilo: »Spodaj so navedeni možni razlogi, ki so vodili vaše odločanje za poklic v zdravstveni negi. Prosim vas, da med navedenimi izberete tri dejavnike, ki so na vašo odločitev najbolj vplivali. Izbrane tri dejavnike označite tako, da na črto zapišete številko 1, 2 ali 3, glede na to, kateri dejavnik od treh je bil pri odločitvi najbolj pomemben (številka 1) in kateri manj pomemben (številka 3)«. Pri metodi prisilnega izbora (zgoraj opisani drugi del vprašalnika - lestvica) je zanesljivost z običajnimi postopki analize težko ugotavljati, saj je variabilnost pridobljenih podatkov nizka (le tri trditve prejmejo oceno, ostalih petnajst pa ne). Uporabljena lestvica je bila oblikovana in preizkušena že na podobni populaciji študentov zdravstvene nege (Eley in sod., 2010). V sklopu drugega dela vprašalnika smo študentom zastavili tudi zaprto vprašanje, ki se nanaša na čas odločitve za študij. Na vprašanje: »Kdaj ste se odločili za ta poklic?« so udeleženci odgovorili tako, da so izbrali enega izmed ponujenih odgovorov, in sicer: od malega; po osnovni šoli; po srednji šoli.

Med demografskimi podatki smo ugotavljali: spol udeleženca, letnik študija in predhodno srednješolsko izobraževanje.

2.2 Udeleženci

V raziskavi je sodelovalo 111 študentov rednega in izrednega študija zdravstvene nege ene od slovenskih visokošolskih izobraževalnih ustanov. Študenti so anketo izpolnjevali pred izvedbo predavanj, zato so v raziskavi sodelovali študenti, prisotni na predavanjih. Zajeli smo 91 (82 %) študentov 1. letnika in 20 (18 %) študentov 3. letnika dodiplomskega študijskega programa. Med udeleženci je bilo 81 (73 %) žensk ter 30 (27 %) moških. Med 111 anketiranimi študenti je predhodno srednješolsko zdravstveno izobrazbo imelo 91 (82 %) študentov, 20 (18 %) študentov pa ni imelo tovrstne izobrazbe.

2.3 Opis poteka raziskave in obdelave podatkov

Podatke smo zbirali v obdobju enega tedna v januarju 2014. V štirih dneh smo anketiranje izvedli v vseh štirih letnikih. Za izvedbo raziskave smo si pridobili dovoljenje vodstva fakultete, prav tako je vsak študent imel možnost odkloniti sodelovanje v raziskavi. Študentom smo razdelili vprašalnike, na katerih so bila tudi navodila, kako vprašalnik izpolniti. Pred začetkom izpolnjevanja ankete so dobili dodatna pojasnila. Anketiranje je bilo anonimno. Odgovore na odprta vprašanja smo analizirali s pomočjo analize vsebine. Iskali smo nadredne pomenske kategorije odgovorov študentov na zastavljena vprašanja. Pri določanju pomenskih kategorij smo pristopali deduktivno - izhajali smo iz teorij izbire poklica in dosedanjih raziskav dejavnikov odločanja za

poklic v zdravstveni negi. Vprašanja, zastavljena v drugem in tretjem delu vprašalnika (numerični podatki), smo obdelali s pomočjo računalniškega programa IBM SPSS. Za vprašanja, ki se nanašajo na izbor treh od ponujenih osemnajstih dejavnikov poklicnega odločanja, čas odločitve za poklic v zdravstveni negi in demografske podatke, smo izračunali pogostost izbora ali navedbe določenega odgovora. Analizirane podatke smo prikazali v obliki tabel.

3 Rezultati

V prvem delu predstavljamo odgovore na odprta vprašanja. O vzrokih za odločitev oziroma izbiro poklica so anketiranci odgovarjali z besedo ali s kratkim stavkom, zato v tabeli 1 navajamo numerični prikaz navedenih odgovorov. Kot najpogostejši vzrok za izbiro poklica so študentje prvih in tretjih letnikov navedli »pomoč drugim« ter »veselje do dela z ljudmi«. »Zanimivost poklica« je prav tako bil pogost vzrok izbire pri obeh letnikih. »Možnost zaposlitve« in »napredovanje v poklicu« je bil vzrok izbire, ki se bolj pogosto pojavlja pri prvih letnikih, pri tretjih letnikih je nekoliko pogostejše izražen »vpliv družine«. V manjšem številu se kot razlog za izbiro poklica pojavijo še: »že končana srednja šola iste smeri«, »to je moje poslanstvo«, »ker mi je všeč jemanje krvi« ter »ker si želim delati v porodnišnici oz. z otroki«.

Tabela 1: Najpogostejši odgovori študentov na vprašanje, zakaj so se odločili za študij zdravstvene nege

Dejavniki izbora poklica	Pogostost izbora		
	Skupaj	1. letnik	3. letnik
Pomoč drugim	41	39	5
Veselje do dela z ljudmi	33	30	3
Zanimivost poklica	15	12	3
Nezanimajo me drugi poklici	6	4	2
Možnost zaposlitve	6	4	2
Napredovanje v poklicu	5	4	1
Zaradi reševalne dejavnosti	4	3	1
Osebna izkušnja	4	2	2
Vpliv družine	4	1	3
Bližina šole	3	2	1
Status poklica	2	2	0

S tretjim, odprtim vprašanjem, ki smo ga zastavili študentom v sklopu raziskave, smo ugotavljali njihovo zadovoljstvo z izbiro poklica. Večina študentov je z izbiro poklica zadovoljnih, saj je kar 101 (91 %) anketiranih odgovorilo, da je zadovoljnih s svojo izbiro. 9 (8 %) anketiranih (4 študenti prvega in 5 študentov tretjega letnika) s svojo izbiro ni zadovoljnih, en študent prvega letnika pa ne ve, ali je z njo zadovoljen.

V drugem delu vprašalnika so anketiranci med ponujenimi izbirali tri dejavnike, ki so po njihovem mnenju najbolj vplivali na odločitev za izbiro poklica. Izbrane tri dejavnike so razvrstili po pomembnosti, od najbolj pomembnega (ta je prejel oceno

»1«) do najmanj pomembnega (ta je prejel oceno »3«). Pri razvrstitvi dejavnikov po pomembnosti so imeli nekateri anketiranci težave z razumevanjem navodil, saj jih niso ustrezno razporedili po pomembnosti. Nepravilno izpolnjene lestvice smo v nadaljnjih analizah izločili. Izločili smo 37 (41 %) anket prvih letnikov in 5 vprašalnikov (24 %) tretjih letnikov.

V tabeli 2 prikazujemo rezultate 54 (59 %) študentov prvih letnikov in 16 (76 %) študentov tretjih letnikov ter rezultate izbora dejavnikov poklicnega odločanja za celotni vzorec (kolona »Skupaj«). Iz tabele 2 je razvidno, da so se anketirani študenti prvih letnikov med razlogi za izbiro poklica najpogosteje odločili za »možnost dela z ljudmi« (n = 35) in »možnost skrbeti za druge« (n = 28). Razlog »možnost dela z ljudmi« je najpogosteje izbran kot najbolj pomemben dejavnik odločitve. Razlog »možnost skrbeti za druge« je drugi najpogosteje izbran kot najpomembnejši. Skoraj polovica anketiranih študentov prvega letnika je »zanimivost dela« izbrala kot razlog za svojo odločitev, vendar so ga različno razvrstili po pomembnosti, najpogosteje pa je bil izbran kot tretji najpogostejši dejavnik. Prav tako je »možnost zaposlitve« izbralo veliko število anketiranih študentov prvega letnika (n = 20). Razlogi, ki so jih študenti izbrali v manj kot treh ponovitvah, so: »status poklica v družbi«, »bližina doma«, »prijatelji imajo tak poklic ali so se zanj sočasno odločili«, »fleksibilni delavnik«, »ne zanimajo me drugi poklici«. Niti enkrat pa nista bili izbrani trditvi: »finančne nagrade (plača in druge ugodnosti)«, »nezaupanje do drugih zaposlitev«. Odgovori anketiranih študentov tretjega letnika o najpomembnejših razlogih za izbiro poklica so, podobno kot pri anketiranih študentih prvega letnika, usmerjeni v delo z ljudmi in delo za ljudi oz. v dejavnika »možnosti skrbeti za druge« (n = 13) in »možnost dela z ljudmi« (n = 9). Razlog za izbiro poklica: »možnost dela z ljudmi« je bil med študenti tretjega letnika, za razliko od študentov prvega letnika, večkrat izbran kot drugi ali tretji po pomembnosti (rang 2 ali rang 3), in ne kot najpomembnejši dejavnik oz. razlog. Manj kot trikrat izbrani razlogi med študenti tretjega letnika so bili: »to je moje poslanstvo«, »možnost kariernega razvoja«, »fleksibilni delavnik«, »finančne nagrade (plača in druge ugodnosti)«, »delo ustreza mojemu življenjskemu stilu«, »ne zanimajo me drugi poklici«, »bližina doma«, »možnost raziskovanja« ter »vzor v družini«. Naslednji dejavniki niti enkrat niso bili izbrani med anketiranimi študenti tretjega letnika: »prijatelji imajo tak poklic ali so se zanj sočasno odločili«, »možnost poučevanja drugih«, »nezaupanje do drugih zaposlitev«, »status poklica v družbi«.

Skupni odgovori obeh letnikov, ki jih prikazuje tabela 2, kažejo, da sta najpogosteje izbrana razloga za poklic »možnost skrbeti za druge« ter »možnost dela z ljudmi«, ki sta tudi po pomembnosti največkrat izbrana kot najpomembnejša. Med manj pomembnimi pa so bili v celotnem vzorcu ocenjeni dejavniki: »fleksibilni delavnik«, »prijatelji imajo tak poklic ali so se zanj sočasno odločili«, »status poklica v družbi«, »ne zanimajo me drugi poklici«, »finančne nagrade (plača in druge ugodnosti)«, »nezaupanje do drugih zaposlitev«.

Z zadnjim vprašanjem v drugem delu vprašalnika smo ugotavljali, kdaj so se študentje odločili za poklic medicinske sestre. Večina anketiranih je svojo odločitev o iz-

biri poklica sprejela po končani srednji šoli (n = 68), nekaj se jih je odločilo ob koncu osnovne šole (n = 25). Od malega jih je bilo za poklic medicinske sestre odločenih 17.

Tabela 2: Najpogostejši razlogi za izbor poklica med študenti prvega in tretjega letnika ter združeni rezultati anketiranih študentov dodiplomskega študijskega programa zdravstvena nega

	<i>Prvi letnik</i>				<i>Tretji letnik</i>				<i>Skupaj</i>			
	<i>Število vseh izborov</i>	<i>Rang 1</i>	<i>Rang 2</i>	<i>Rang 3</i>	<i>Število vseh izborov</i>	<i>Rang 1</i>	<i>Rang 2</i>	<i>Rang 3</i>	<i>Število vseh izborov</i>	<i>Rang 1</i>	<i>Rang 2</i>	<i>Rang 3</i>
<i>Možnost dela z ljudmi</i>	35	1	7	8	9	1	4	4	44	21	11	12
<i>Možnost skrbeti za druge</i>	28	13	11	4	13	6	5	2	41	19	16	6
<i>Delo je zanimivo</i>	23	7	7	9	5	3	2	0	28	10	9	9
<i>Možnost zaposlitve</i>	20	4	11	5	6	2	0	4	26	6	11	9
<i>Pripomore k dobrobiti skupnosti</i>	15	3	4	8	4	1	1	2	19	4	5	10
<i>Delo ustreza mojemu življenjskemu stilu</i>	12	7	2	3	1	1	0	0	13	8	2	3
<i>Možnost kariernega razvoja</i>	7	0	4	3	2	0	1	1	9	0	5	4
<i>Možnost poučevanja drugih</i>	7	0	4	3	0	0	0	0	7	0	4	3
<i>To je moje poslanstvo</i>	4	4	0	0	2	1	0	1	6	5	0	1
<i>Vzor v družini</i>	3	1	0	2	1	1	0	0	4	2	0	2
<i>Možnost raziskovanja</i>	3	1	1	1	1	0	1	0	4	1	2	1
<i>Bližina doma</i>	2	0	1	1	1	0	1	0	3	0	2	1
<i>Fleksibilni delavnik</i>	1	0	1	0	1	0	0	1	2	0	1	1
<i>Prijatelji imajo tak poklic ali so se zanj sočasno odločili</i>	2	0	0	2	0	0	0	0	2	0	0	2
<i>Status poklica v družbi</i>	2	0	0	2	0	0	0	0	2	0	0	2
<i>Ne zanimajo me drugi poklici</i>	1	0	0	1	1	0	0	1	2	0	0	2
<i>Finančne nagrade (plača in druge ugodnosti)</i>	0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	1	0
<i>Nezaupanje do drugih zaposlitev</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Legenda: rang 1, 2, 3 ... - število izborov dejavnika kot najbolj pomembnega (rang 1), kot drugega najbolj pomembnega (rang 2) in kot manj pomembnega (rang 3).

4 Razprava

Izhajajoč iz dejstva, da danes znanje in visoko profesionalna drža medicinskih sester pripomore k splošnemu dvigu zdravja populacije, večji kakovosti življenja vsakega posameznika, višji produktivnosti in razvoju družbe na splošno (Starc, 2013), je smiselno razmišljati o pogledu, vrednotah in vzgibih zaposlenih, ki so pripomogli k odločitvi za poklic medicinske sestre. V raziskavo smo zajeli študente prvega in tretjega letnika dodiplomskega študijskega programa zdravstvena nega. Čeprav so študenti največkrat navedli, da imajo predhodno izobrazbo zdravstvene smeri, se jih je večina za poklic odločila šele po končani srednji šoli. Le malo študentov se je za poklic v zdravstveni negi odločilo že v otroštvu. Babnik in sod. (2015) so preučevali poklicno odločanje študentov podiplomskega študijskega programa zdravstvene nege in ugotovili, da se le-ti za nadaljevanje študija v smeri izbranega poklica odločajo kasneje, kar nekaj časa po zaključku študija na dodiplomski stopnji. Jirwe in Rudman (2012) opozarjata na boljše razvijanje poklicnih interesov pri posamezniku, ki ima dobro predstavo o poklicu. Torej lahko za študente, ki imajo obe komponenti: predhodno zdravstveno izobrazbo in se za poklic odločajo po končani srednji šoli, trdimo, da dobro poznajo poklic, za katerega se odločajo, torej bolje razvijejo poklicne interese ali svojo profesionalno pot. V raziskavo zajetim študentom smo v začetnem delu zastavili odprto vprašanje o tem, zakaj so se odločili za poklic zdravstvene nege. Najpogosteje so navajali, da so se za poklic odločili zaradi »možnosti pomoči drugim« in »veselja do dela z ljudmi«. Tudi v delu vprašalnika, kjer so študentje izbirali odgovore med ponujenimi, sta se delo z ljudmi in pomoč oz. skrb zanje (»možnost skrbeti za druge« in »možnost dela z ljudmi«) pokazala kot najpomembnejša dejavnika pri odločitvi za poklic v zdravstveni negi. Delo z ljudmi in skrb zanje sta se izkazala kot najpomembnejša tudi v drugih raziskavah, opravljenih v Sloveniji (Babnik in sod., 2015) in v tujini (Eley in sod., 2010; Jirwe in Rudman, 2012). Eley in sod. (2010) in Jirwe in Rudman (2012) ugotavljajo, da so med ključnimi dejavniki odločanja za poklic v zdravstveni negi »pomoč drugim«, temu pa lahko dodamo še čustveno noto: negovanje in čustvene potrebe (Kersten in sod., 1991).

Izven skrbstvenih okvirov so na odprto vprašanje študenti navedli odgovore, ki si po pogostosti navedb sledijo v naslednjem vrstnem redu: »zanimivost poklica«, »možnost zaposlitve«, »napredovanje v poklicu«, »reševalna dejavnost«, »osebna izkušnja«, »vpliv družine«, »bližina šole«. Podobno so tudi v drugem delu vprašalnika kot najpomembnejše ne-skrbstvene dejavnike navajali: »zanimivo delo«, »možnost zaposlitve«, »delo ustreza mojemu življenjskemu stilu«, »možnost kariernega razvoja«, »možnost poučevanja drugih«, »to je moje poslanstvo«, »vzor v družini«. Ocena, da je delo zanimivo, kaže na notranjo motivacijo študentov za opravljanje poklica medicinske sestre in se kot notranji dejavnik odločitve (Hozjan, 2010) povezuje z dejavnikoma, kot sta: »to je moje poslanstvo« in »delo ustreza mojemu življenjskemu stilu«, vendar se od njiju tudi razlikuje. Posameznikova ocena, da je delo njegovo oz. njeno poslanstvo, temelji na prepričanju o poklicanosti posameznika za določeno delo, ki izhaja iz identifikacije posameznika z lastnostmi samega poklica. Ocena, da

je delo zanimivo, pa izhaja iz radovednosti, želje po odkrivanju novega, kar omogoča delo samo, ki je tudi cilj posameznikove odločitve. Zanimivost dela, ki ga opravljajo zaposleni v zdravstveni negi, je v skladu z raziskavo Eley in sod. (2010) za študente študijskega programa zdravstvene nege in za že zaposlene medicinske sestre najpomembnejši dejavnik odločitve za poklic. Druga dva pogosto izbrana oz. najpogosteje izbrana dejavnika sta zaznavanje možnosti zaposlitve in zaznavanje možnosti kariernega razvoja. V raziskavi avtorjev Zamanzadeh in sod. (2013) ter avtorjev Kersten in sod. (1991) je možnost zaposlitve eden bolj pomembnih dejavnikov odločitve za poklic medicinske sestre. Možnost kariernega razvoja v zdravstveni negi je v raziskavi Eley in sod. (2010), podobno kot v pričujoči raziskavi, šesti dejavnik (od sedemnajstih) po pomembnosti za odločitev za poklic medicinske sestre. Pomembnost dejavnika »možnost zaposlitve« in dejavnika »možnost kariernega razvoja« verjetno izhaja tudi iz trenutnih percepcij zaposlitvenih možnosti v Sloveniji na področju zdravstva. Marjetič in Lesjak (2013) ugotavljata, da diplomanti zdravstva in sociale, v primerjavi z diplomanti drugih smeri, najmanj časa čakajo na prvo zaposlitev. Zaposlitev pa verjetno študenti ocenjujejo tudi kot varno in v njej posledično pričakujejo nadaljnji karierni razvoj.

V raziskavi smo ugotovili, da se dejavniki poklicnega odločanja med študenti prvega in tretjega letnika ne razlikujejo, lahko pa rečemo, da se v tretjem letniku dejavniki bolj strukturirajo in zožijo na štiri prevladujoče: »možnost skrbeti za druge«, »možnost dela z ljudmi«, »možnost zaposlitve« ter »občutek, da pripomorem k dobrobiti skupnosti«. Skrbstveni noti se tako pridružita varnost (možnost zaposlitve) in kolektivna zavest (občutek, da pripomorem k dobrobiti skupnosti). Zoženje nabora dejavnikov, ki razložijo izbor študija in poklica v zdravstveni negi, je verjetno tudi posledica samoselekcije med študijem (študenti se odločijo, ali je ta študij za njih ali ne). Verjetno pa na to dejstvo vpliva tudi intenzivni proces oblikovanja poklicne identitete, v sklopu katerega si člani kolektiva (študentje) v svojih prepričanjih in v odnosu do poklica postajajo vedno bolj podobni. Vendar pa je sklep o vplivu procesa študija na zožitev in dejavnikov poklicnega odločanja potrebno obravnavati z zadržanostjo, saj je vzorec študentov tretjega letnika manjši v primerjavi s študenti prvega letnika, in tako ne omogoča zanesljivih zaključkov.

Z raziskavo smo tudi ugotovili, da študij in izkušnje s poklicem, ki jih študentje pridobijo v času študija, najverjetneje izpolnjujejo pričakovanja anketiranih študentov, saj so tako anketirani študentje in študentke prvega in tretjega letnika izrazili svoje zadovoljstvo z začetno izbiro poklica. Podobno ugotavljajo tudi Eley in sod. (2010). V svoji raziskavi so ugotovili, da študentke in študentje študijskega programa zdravstvena nega napovedujejo, da bodo v poklicu vztrajali statistično pomembno dlje, kot to ocenjujejo že zaposlene medicinske sestre. V ocenah zadovoljstva z izbiro poklica in pričakovanji vztrajanja v poklicu pa je treba upoštevati tudi element pričakovanja in idealov, ki posameznike vodijo pri odločitvi za poklic in v zgodnji poklicni socializaciji v času šolanja. Prav ideali so močan element odločanja za poklic v zdravstveni negi (Price, 2009). Price (2009) ugotavlja, da je pomemben element socializacije v praksi zdravstvene nege razrešitev disonance med idealnimi predstavami o zdravstvenimi

negi, v sklopu katere prevladuje element skrbi za sočloveka, in realnostjo v vsakodnevni praksi. Ideali so pomemben element dela z ljudmi, skrbi za ljudi in za družbeno dobrobit. Šolanje, študij in delovno okolje pa morajo zagotoviti na eni strani realnost predstav, na drugi strani pa pogoje, da se ideali vsaj delno uresničujejo v praksi.

5 Zaključek

Preučevanje dejavnikov, ki vplivajo na posameznikovo odločitev, da izbere poklic medicinske sestre oz. zdravstvenika, lahko pomembno prispevajo k razumevanju poklicne kulture in poklicne identitete zdravstvene nege, predvsem pa nudi usmeritve za nadaljnji razvoj poklica. Raziskava potrjuje, da vodila odločanja za poklic v zdravstveni negi v sodobni generaciji študentov temeljijo na skrbstvenem vidiku dela in poklica v zdravstveni negi. Razvoj stroke zdravstvene nege mora tudi v bodoče temeljiti na krepitvi skrbstvenega vidika ob sočasnem dvigu ravni samostojnosti in odgovornosti zdravstvene nege pri zagotavljanju dviga ravni zdravja populacije. Sočasno je treba zagotoviti mehanizme, ki spremljajo poklicno identiteto v zdravstveni negi, ne le na ravni že oblikovanih kadrov, temveč predvsem tistih, ki se za ta poklic šele odločajo.

Kot ključno omejitev raziskave lahko navedemo metodološki pristop. Raziskava je bila opravljena na generaciji študentov ene visokošolske institucije v Sloveniji. Tako ne moremo izidov posploševati na značilnosti celotne populacije študentov zdravstvene nege v Sloveniji. Kljub temu pa so pridobljeni rezultati skladni z rezultati dosedanjih raziskav, opravljenih v tujini, kar nakazuje na to, da so, kljub specifičnemu vzorcu, primerljivi in kot taki relevantni.

Nera Muslimović, Tamara Štamberger Kolnik, MSc, Katarina Babnik, PhD

Factors Influencing Decision for Nursing Profession

The article presents the key factors that influence students' choice for career in nursing. Since nursing is a profession, which has been moving from occupation to profession on a global scale in the last fifty years, it is important to understand the factors that lead an individual to choose a profession. In the mid-50s, being a nurse was defined as an occupation - doctor's assistant. Today, nurses are considered to be independent in performing professional tasks and roles within the health care. The profession of nursing is developing and represents not only a procedural provision of nursing care, but comprises the concept of professionalism of nursing in all dimensions. Various studies trying to identify the key factors that lead to the nursing career choice indicate the importance of factors, such as orientation towards people (motivation to care for people), personal interest for the profession (internal motivation), and job opportunities available on the labour market (economic motivation). The purpose

of the research is to present, describe and explain the professional decision-making process as well as factors that lead individuals to the decision for a career in nursing. With the study we tried to answer the following questions: (i) which factors influence individuals to choose nursing as a profession, and (ii) are students from the first and the third year of the Nursing Care study program satisfied with their career choice?

The study was conducted using a qualitative and quantitative approach to data collection. The study involved 111 students of the first Bologna cycle study programme Nursing Care at one of the Slovenian higher education institutions. The study included 91 (82%) first-year students and 20 (18%) third year students. 81 participants (73% of the sample) were female and 30 participants (27%) were male. Among the 111 surveyed students, the majority (82%) has finished a health-related secondary school education in the field of nursing care. The instrument for data collection was a questionnaire with open and close-ended questions in paper form. In the first part of the questionnaire, participants were asked three open-ended questions: (i) why did you choose a career in nursing care; (ii) what factors influenced your decisions for the nursing care profession; (iii) are you satisfied with you choice? The second part of the instrument utilised in this study, included a scale with eighteen factors influencing the career decision for the nursing profession (e.g. work is interesting; nursing care gives the opportunity to care for others). The eighteen factors were adapted for the Slovenian population, based on the instrument developed by Eley et al. (2010). Participants received the following instructions: »Listed below are the possible reasons that influenced your decision to choose nursing as a profession. Please, choose between those factors, the three most important ones and rank them in accordance to the importance of each of the three factors. The factor that mostly influenced your decision rank as "1", and the least important factor as "3". Within the second part of the questionnaire, we also asked participants in which life period have they decided to choose nursing as a profession. The third part of the questionnaire included three demographic variables. Data were collected over a period of one week in January 2014. The responses to the first part of the questionnaire (open-ended questions) were analysed through the content analysis. We utilised a quantitative approach to content analysis. For the analysis of the answers to the second (factors that determined the decision for nursing occupation) and the third part of the questionnaire (demographic characteristics) we calculated descriptive statistics (frequencies).

The most common factors for both, the first- and third-year students, to choose nursing as a career are: »possibility of working with people« and »possibility to take care of others«. Both factors stress the caring dimension of the profession and were identified as the most important for students' career decision, through both methods of data gathering: (i) the open-ended questions (why did you choose a career in nursing care; what factors influenced your decisions for the nursing care profession), and through the (ii) scale, in which students had to choose the three most important reasons for their nursing profession decision. Working with people and care for others were important factors to choose nursing as career for the first and the third-year students of Nursing Care. Other factors, identified in the study were: "interesting

job“, ”employment opportunities“, and ”career development opportunities“. Moreover, most students (91%) expressed their satisfaction with the choice of profession. Regarding the life period when the students decided for nursing profession, the most frequently chosen answer was the ”period after graduating from secondary school” ($n = 68$), some of them have taken this decision already at the end of the elementary school ($n = 25$).

The study of factors that influence an individual's decision to choose the nursing profession for their career can make important contributions to the understanding of professional culture and identity of nursing, and to provide orientation for the further development of the profession. Contemporary generations of nursing students perceive nursing as an occupation and profession with caring as a fundamental dimension. Such attitude does not exclude the development of professionalism in nursing care. It shows that one of the core values of professional identity of nurses pertains to care as a distinctive element that differentiates nursing in relation to other medical professions. The second two factors that influenced students' decision for nursing profession pertain to economic category (job opportunities available on the labour market), and the third to the overall care for the community. Especially the last factor is interesting in regard to the developing community orientation of nursing profession. In this study, we found out that the factors of career decision-making among students in the first and third year do not vary. The difference between the answers of the participants from the first and the third year of the study programme were mostly related to the structure of the answers. The variety of selected factors diminishes in the third year of study, and only four factors: »the opportunity to care for others«, »the possibility to work with people«, «employment opportunities» and “contributing to the welfare of the community» remain important for the participants. The narrowing of the perceived factors that influenced participants' career decision can be connected to various processes related to socialisation in the profession: (i) the process of self-selection – during the study students evaluate their decision whether the study fits their capabilities, values, aspirations, goals, and personal characteristics; (ii) the process of professional identity creation – during the study students develop their professional value system that also incorporates the ideal representative of the profession (the prototype) with the criteria of the “proper” reasons why to choose a certain profession. The survey suggests that the decision for the nursing profession in the modern generation of students is based on the caring aspect of the work and the profession of nursing. Students' career satisfaction confirms that the majority of students are confident in their decision to choose nursing as career. Although the majority of participants had prior schooling in the field of nursing care, their decision for nursing career has been taken at the end of the secondary school. A small proportion of students retained their professional decision from childhood. The development of the nursing expertise in the future must be based on strengthening the caring perspective, while raising the level of autonomy and responsibility of health care in ensuring health of the population. Since the study was conducted on a generation of students at one of the higher education institution in Slovenia, we cannot generalize the results of the study to the entire population of nursing students in Slovenia. Nevertheless, the results are similar to previous studies

that suggest a strong nursing care identity and a strong dimension of care in the nursing profession.

LITERATURA

1. ASU College of Nursing and Health Innovation. (2012). Why choose nursing as your career. Pridobljeno dne 20. 8. 2015 s svetovnega spleta: <https://nursingandhealth.asu.edu/prospective-students/why-choose-nursing-your-career>.
2. Babnik, K., Bizjak, M., Ličen, S., Poklar Vatovec, T., Pucer, P., Štemberger Kolnik, T. and Žvanut, B. (2015). Dejavniki poklicnega odločanja v zdravstveni negi in v prehranskem svetovanju – dietetiki. V: Hozjan, D. (ur). Razvijanje kakovosti na Univerzi na Primorskem. Koper: Univerza na Primorskem, str. 121–134.
3. Chreim, S., Williams, B. E. and Hinings, C. R. (2007). Interlevel influences on the reconstruction of professional role identity. *Acad Manag J*, 50, št. 6, str. 1515–1539.
4. Cohen-Scali, V. (2003). The influence of family, social, and work socialization on the construction of the professional identity of young adults. *J Career Dev*, 29, št. 4, str. 237–249.
5. Čerče, M. and Pečjak, S. (2007). Vloga osebnostnih in motivacijskih dejavnikov pri poklicnem odločanju. *Psihološka obzorja*, 16, št. 4, str. 27–42.
6. Eley, R., Eley, D. and Rogers-Clark, C. (2010). Reasons for entering and leaving nursing: an Australian regional study. *Aust J Adv Nurs*, 28, št. 1, str. 6–13. Pridobljeno dne 10. 8. 2015 s svetovnega spleta: http://www.ajan.com.au/Vol28/28-1_Eley.pdf.
7. Goodrick, E. and Reay, T. (2010). Florence Nightingale endures: legitimizing a new professional role identity. *J Manag Stud*, 47, št. 1, str. 55–84.
8. Holland, J. L. (1997). Making vocational choices: a theory of vocational personalities and work environments. (3rd ed.) Odessa, FL, US: Psychological Assessment Resources.
9. Hozjan, D. (2010). Klasifikacija in splošen pregled teorij poklicne orientacije. V: Hozjan, D., and Trnavčević, A. (ur.). Sistemske možnosti za razvoj poklicne orientacije v gimnazijah. Koper: Univerza na Primorskem. Fakulteta za management Koper, str. 11–28
10. Jereb, J. (1998). Teoretične osnove izobraževanja. Kranj: Moderna organizacija.
11. Jirwe, M. and Rudman, A. N. N. (2012). Why choose a career in nursing? *J Adv Nurs*, 68, št. 7, str. 1615–1623.
12. Kalisch, P. A. and Kalisch, B. J. (2004). American nursing: a history (4th ed.). Philadelphia: Lippincott.
13. Kersten, J., Bakewell, K. and Meyer, D. (1991). Motivating factors in a student's choice of nursing as a career. *J Nurs Educ*, 30, št. 1, str. 30–33.
14. Klančnik, G. M. (2003). Sociološki vidiki položaja in vloge medicinskih sester v Sloveniji: študija primera. *Socialno delo*, 42, št. 1, str. 1–17.
15. Marjetič, E. and Lesjak, D. (2013). Trg dela in visokošolski razpis za vpis. Analiza trga dela v povezavi z visokoškolskimi vpisnimi mesti ter številom študentov in diplomantov. Republika Slovenija, Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport. Pridobljeno dne 1. 4. 2016 s svetovnega spleta: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/Visoko_solstvo/Statistika_in_analize/Analiza_trga_dela_jan2013.pdf.
16. Mei-Hsien, C. and Li-Chou, L. (2006). Initial formation of nursing philosophies following fundamental clinical practice: the experience of male nursing students. *J Nurs Res*, 15, št. 2, str. 127–136.
17. Newton, M. J., Kelly, M. C., Kremser, K. A., Jolly, B., and Billet, S. (2009). The motivation to nurse: an exploration of factors amongst undergraduate students, registered nurses and nurse managers. *J Nurs Manag*, 17, št. 3, str. 392–400.
18. Price, S. L. (2008). Becoming a nurse: a meta-study of early professional socialization and career choice in nursing. *J Adv Nurs*, 65, št. 1, str. 11–19.

19. Rousseau, G. G. and Venter D. L. (2009). Investigation of the importance of factors related to career choice. *Manag Dynam*, 18, št. 3, str. 2–12.
20. Starc, J. (2013). Formal education for the personal and professional development of nurses. *Revija za zdravstvene vede*, 1, št. 1, str. 23–38.
21. Vogrinc, J. (2008). Pomen triangulacije za zagotavljanje kakovosti znanstvenih spoznanj kvalitativnega raziskovanja. *Sodobna pedagogika*, 5, str. 108–122.
22. Zamanzadeh, V., Azadima, A., Valizadeha, Brian Keogh, B., Monadic, M. and Negarandeh, R. (2013). Choosing and remaining in nursing: Iranian male nurses' perspectives. *Contemp Nurse*, 45, št. 2, str. 220–227.

Nera Muslimović, diplomirana medicinska sestra v Splošni bolnišnici Izola.

E-naslov: nera_87@hotmail.com

Mag. Tamara Štemberger Kolnik, višja predavateljica na Fakulteti za vede o zdravju Univerze na Primorskem.

E-naslov: tamara.kolnik@fvz.upr.si

Dr. Katarina Babnik, docentka na Fakulteti za vede o zdravju Univerze na Primorskem.

E-naslov: katarina.babnik@fvz.upr.si